

DRIEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD VAN DE
HEEMKUNDIGE KRING " NORBERT DE VRIJTER".
Tweede jaargang nr.7. september 1984.

Verantwoordelijke Uitgever :
"Norbert de Vrijter" v.z.w.
P/a. Jos Aerts, Boskant 17 2418 LILLE

Heemkundige Kring
"Norbert de Vrijter" v.z.w.
Lokaal: ' Hof d'Intere '
 Pastorijstraat 2
 2152 WECHELDERZANDE
Rek.nr.954-7353871-55

HEKSENWANDELING - 26 OKTOBER - HEKSENWANDELING - 26 OKTOBER -HEKSEN

Velen onder U herinneren zich beslist .nog de vertelavond over heksen en spoken door de gekende schrijver Jef Lievens van 10 oktober vorig jaar. Wegens het grote succes en ook omdat vele mensen vonden dat er.meer verhalen van eigen bodem moesten verteld worden, organiseert de Heemkundige Kring een HEKSENWANDELING met als achtergrond: EEN WANDELING DOORHEEN DE SAGEN EN LEGENDEN OVER EN RONDONDE HAARLEBEEK TE LILLE. Inderdaad blijkt deze streek talrijke plaatsen te tellen met een schat aan legenden en spookverhalen. En waar kunnen deze verhalen en legenden beter verteld worden dan op de plaats van het gebeurde zelf? Het beloof dan ook een pracht van een avondwandeling te worden die ongeveer twee uren zal duren, tijdens dewelke de sagen en spookverhalen door enkele ingewijde personen zullen opgedist worden. Daarna zal, na een duivelsdeugddoende speciale heksendrank, de gekende heimatschrijver Ludovic Leysen uit Kasterlee bij kachel en tussen de brandende bietekoppen een uurtje vertellen over verhalen die hij tijdens zijn omzwervingen door de Kempen heeft opgedolven, natuurlijk met als thema ...heksen en spoken in de Kempen.

Deze heksenwandelingavond gaat door op VRIJDAG 26 NOVEMBER 1984. Plaats van de afspraak: PARKING VAN 'DE LILSE BERGEN' (recreatiedomein) te Gierle, aan de BRUG VAN HEMELDONK recht tegenover de ingang van het recreatiedomein. Tijdstip? 19 UUR 30 (half acht) STIPT.

LET WEL OP: er zijn enkele beperkingen!

Om voor de nodige sfeer te zorgen wordt er gevraagd geen zaklampen mee te brengen. Mensen die een stallamp of petroleumlamp bezitten, mogen die wel meebrengen.

Bovendien kan men enkel deelnemen door inschrijving. Dat kan enkel gebeuren bij Jos Willems, HEIEND 7 te 2418 LILLE (na-bij bejaardentehuis Lindelo) of telefonisch op het nummer 014/55 73 57, dit

tot en met woensdag 24 oktober 1984. De inschrijving is nodig om voor de nodige plaatsen te zorgen. Wel vraagt de Kring 50,- FRANK vaar deelname in de onkosten (heksendrank + verwarming lokaal), dit per persoon. !!!! Aangepast schoeisel en wandelkledij wordt ten zeerste aangeraden!

Het bestuur van de Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter' hoopt ook U te ontmoeten op deze aangename avond !

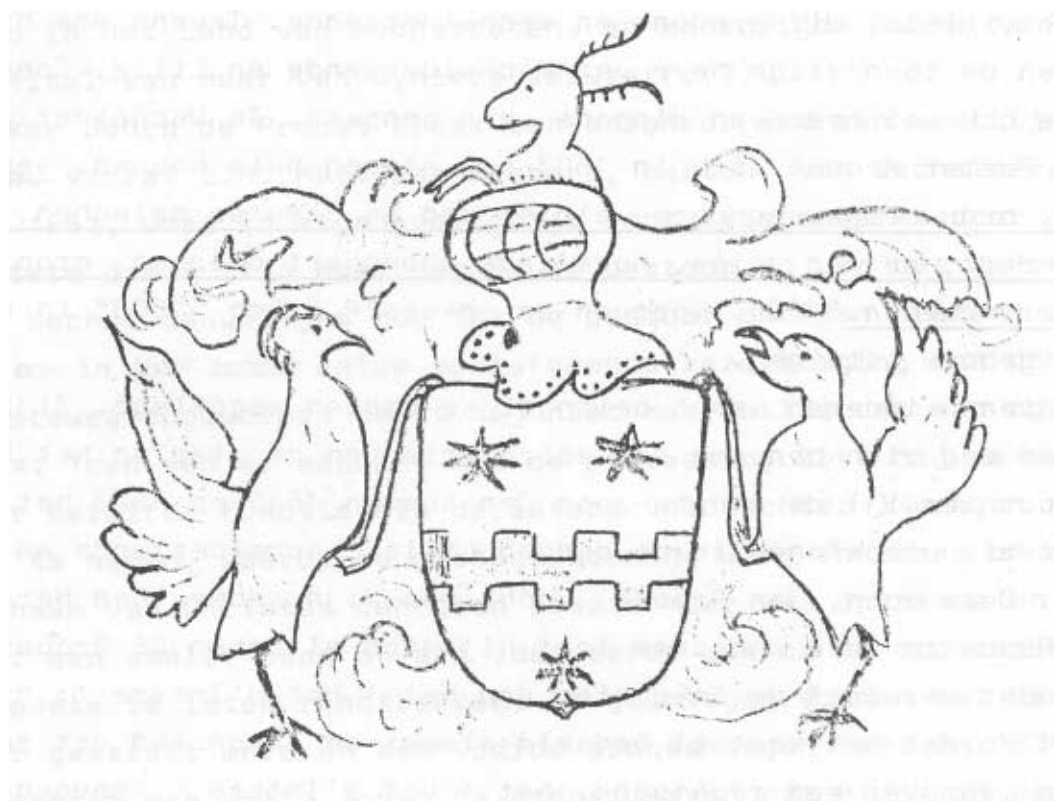
LESSEN IN OUD SCHRIFT (2DE DEEL)

In oktober 1984 zou er terug gestart warden met de lessen in oud schrift. Het betreft hier wel het tweede deel (16 de eeuw en vroeger) zodat enkel de mensen die het eerste deel volgden hiervoor in aanmerking kunnen komen. Aan deze personen wordt gevraagd de datum op te geven + de dag van voorkeur waarop zij graag terug de lessen zouden willen hervatten: daarom kontakt opnemen met Walter Van den Branden, Boskant 76 te 2418 Lille of telefonisch 014/55 70 07.

HEEM- EN FAMILIEKUNDIGE PROPAGANDADAG TE WESTMALLE

Op zondag 7 oktober 1984 neemt onze heemkundige kring deel aan deze tentoonstelling, waarop ook wij een stand zullen uitbouwen met informatie over onze werking en onze vier dorpen. Deze dag gaat door in het Cultureel Centrum op de Sint-Jozefslei 26 te 2140 WESTMALLE van 10 tot 18 uur. De stand zal verzorgd worden door de bestuursleden van de Heemkundige Kring. Kom ook eens kijken!

HEEMKUNDIGE BIJDRAGE nr.8

DE TELOORGANG VAN DE NOBELE FAMILIE DE PROOST TE WECHELDERZANDE.

Op ongelukkige wijze is het eens zo rijke gemeente- en kerkarchief van Wechelderzande en daarmee verbonden Vlimmeren in het begin van de jaren zestig van deze eeuw voor het grootste deel verloren gegaan.(1). Wat niet werd vernietigd, werd opgenomen in het Rijksarchief te Antwerpen of anderzijds ondergebracht in de huidige pastorie te Wechelderzande.

In Wechelderzande heeft de geschiedenis van het 'Hof d'Intere' en de daaraan nauw verbonden adellijke familie de Proost steeds een bijzondere belangstelling genoten en de gebeurtenissen rondom het kasteel zijn genoegzaam bekend dank zij een prachtige brochure, samengesteld door hoofdonderwijzer Jules Van Olmen.

In een van de registers die op de pastorie berusten, vonden wij een document dat ons de verklaring kan geven waarom de familie de Proost zo snel, namelijk in 1681(amper 32 jaar na de opbouw), het kasteel en zelfs later ook het dorp diende te verlaten. Doch laten wij eerst de korte maar boeiende geschiedenis van deze familie, en in het bijzonder van jonker Johan de Proost overlopen.

De vader van jonker Johan de Proost, Peeter Proost was reeds een geacht man want hij vervulde omstreeks 1600 het ambt van schout (vertegenwoordiger van de heer en

belangrijkste functionaris in de gemeente met uitgebreide bevoegdheden (in het dorpsbestuur) te Stabroek, Zandvliet, Berendrecht, Lillo, Wilmarsdonk en Wechelderzande. Tevens was hij rentmeester van de toenmalige heer van Wechelderzande en Lille, Coenraedt Schetz die ook wel heer van Hingene werd genoemd. Te Wechelderzande liet deze Peeter Proost zich in 1603 een stenen huis bouwen: "sekere huysinghe, brouwerije, schuere alhier aen de plaetse geleghen, genoemd Den Hert, metten dries, hove ende boomgaert daeraen, groot omtrent drij hondert roeden." (2), waarvan de ankers "P.P." en "1603" in het nog bestaande gebouw getuigen.

Ook voor diens kinderen waren belangrijke ambten weggelegd. Zijn oudste zoon Willem zag zich benoemd tot secretaris van de stad en het Kwartier van Turnhout terwijl de andere zoon Jan tussen 1617 en 1623 het ambt van secretaris uitoefende in de dorpen Lille, Wechelderzande en Vlimmeren.(3). Deze zoon, Jan Proost, kocht van zijn vader, 'Den Hert' over in 1617. Reeds in deze koopakte laat hij zich Johan DE Proost heten. Jan de Proost verwierf de inkomsten van het 'Hof d'Intere': hiermee wordt niet zozeer het kasteel bedoeld alswel de inkomsten uit renten en cijzen waarover een rechtbank, het 'Hof d'Intere' bevoegdheid had. (4). In 1626 kreeg hij van koning Filips IV, voor een lening van 3100 pond, waarbij een pond de waarde had van 40 groten Vlaams, aan de koning de heerlijkheid Lille in pand. Datzelfde jaar verwierf hij ook op dezelfde manier Vosselaar en Beerse. Vermoedelijk kreeg hij in datzelfde jaar ook de heerlijkheden Wechelderzande, Vlimmeren en Gierle in pand. Aldus droeg Johan de Proost de titel van heer van "Dyntere" van Wechelderzande, Lille, Gierle, Vosselaar, Beerse en Vlimmeren.(5).

In 1642 werd Johan de Proost op 1 september tot de adelstand verheven en droeg hij het wapenschild, op vorige bladzijde afgedrukt.

In 1648 werden de bovengemelde heerlijkheden terug bij het Land van Turnhout gevoegd en beleend aan vrouwe Amalia van Solms. Johan de Proost bleef nog wel heer van Dyntere en de eretitel van heer van Wechelderzande dragen.

In 1649 liet hij het kasteel 'Hof d'Intere' bouwen. Oorspronkelijk plande hij het prachtige hof in de huidige Borgstraat. De grachten werden gegraven, doch de ondergrond bleek ongeschikt en het kasteel werd daarom opgebouwd op de huidige plaats. Enkel de naam Borgstraat herinnert nog aan de grachten die in de loop van deze eeuw werden gedempt.(6). Jonker Johan de Proost huwde eerst met Magdalena De Coninck, welke stierf op 15 augustus 1637. Nog datzelfde jaar, reeds op 5 november, trouwde hij met Justina Cayro, een dame van Italiaanse afkomst en dochter van de heer van Mortsel. J. VAN OLMEN noteerde zes kinderen

waarvan wij onthouden: Jan Baptist de Proost die later de titel van heer van Wechele droeg en ontvanger van de in- en uitvoerrechten werd in het Land van Hoogstraten, en anderzijds Lucas de Proost die de titel van Heer van Dyntere verwierf.(7).

Jonker Johan de Proost bleek een seigneur met een moeilijk karakter te zijn. Vooral E.H. Mattheas Wymmers, pastoor van Wechelderzande van 1624 tot 1661, werd in zijn geestelijk ambt tegengewerkt door de heer. Deze laatste dreef zijn haat jegens de pastoor zo ver dat de parochianen van Wechel nauwelijks nog met de pastoor durfden praten. Johan de Proost had ook in 1629 zonder enige voorafgaande verwittiging een dam op de processieweg opgeworpen omdat hij niet meer wilde dat men op zijn akkers kwam. Toen men er aankwam met de processie, liet hij de vorster (ongeveer dezelfde functie als de latere veldwachter) vragen een andere weg te nemen, waarop de pastoor woedend werd en vroeg of er voor het Lichaam van Christus dan geen plaats meer was op aarde en of er niet meer een smalle baan of een voet aarde was om de processie naar aloude gewoonte te laten rondtrekken. De gelovigen eisten dat de plaatselijke heer gestraft werd en men voerde proces tegen hem. In 1634 of 1635 betichtte men zelfs Johan de Proost ervan dat hij zich aan de vrouw van de molenaar van Wechelderzande had vergrepen.(8). Ook de Lillenaren waren niet te spreken over de houding van hun heer in verband met de gekende affaire van de doodslag van de Kroaten. Anderzijds dient wel gezegd te worden dat Johan de Proost zijn plichten als heer betreffende het bestuur van de verschillende dorpen nauwgezet vervulde.

Johan de Proost stierf in 1653.

F.VERBIEST berekende het onroerende bezit van de vrouw en kinderen van Johan de Proost in 1672 aan de hand van het thans verdwenen grondboek (voorloper van het huidige kadaster) van die periode: ongeveer 136 bunderen en 300 roeden! De familie de Proost had aldus het leeuwendeel van de gronden te Wechelderzande in haar bezit.(9).

Op de een of andere manier had Johan zich diep in de schulden gewerkt, waarvoor hij renten diende te verkopen. Door een rente te verkopen kon iemand een lening bekomen voor onbepaalde duur, waarvoor hij in ruil beloofde jaarlijks een intrest of rente uit te betalen aan de koper van de rente. De rente hield op wanneer het volledig geleende bedrag was terug betaald. Als pand werden zijn onroerende goederen ingezet, waardoor in geval van onmogelijkheid de jaarlijkse rente te betalen, de koper van de rente beslag kon laten leggen op de goederen van de renteverkoper. Zo ook verging het de erfgenamen van Johan de Proost.

Sinds 1676 konden" .. de vrouwe weduwe ende erffgenaemen van wijlen Jonker Jan de Proost in sijnen leven heere van dintere ende de kinderen wijlen Adriaen Geentke..." niet meer voldoen aan de jaarlijkse rente van 187 guldens 17 stuivers die zij schuldig waren aan " vrouw Petronella Rubbens ", dochter van Jonker Albert Rubbens, eertijds secretaris van de Grote Raad van de koning, en gehuwd met Jan Nuerade, schepen van de stad Brussel. Zonder twijfel had Johan de Proost eertijds van jonker Albert Rubbens geld geleend in ruil voor deze rente. Daarom liet de echtgenoot van de schuldeiseres op 27 maart 1678 beslag leggen op " eene herberge genaemt den Hert metteschuere, brouwerije, hof ende d'erve daer aen gelgen genaemt de Brem ende Evckackers, groot vier bunderen twee honderd ende vijff roeden ", die aan de erfgenamen van Jan den Proost toebehoorde. Doch Vrouwe Petronella Rubbens gaf tot in 1682 de familie de Proost de gelegenheid de achterstallige renten te betalen. Blijkbaar was de familie in te diepe financiële toestand gezonken want op 11 november 1682 werd " Den Hert" en bijhorende gronden openbaar verkocht door Jan van Nuerade voor de som van 2.250 guldens. Het was de schuldeiseres, Petronella Rubbens, die het goed " Den Hert " kocht. Een jaar later bleek door de verkoop van " Den Hert " de financiële toestand van de adellijke familie niet verbeterd te zijn, aangezien zij een andere rente ten voordele van dezelfde vrouwe Petronella Rubbens niet kon uitbetalen. Daarop liet diens echtgenoot Jan Nuerade andermaal beslag leggen op de goederen die als pand waren ingezet voor de desbetreffende rente, namelijk de hoeve" ...genaemt Den Hoeve opt Sant " met alle bijhorende gronden bestaande uit vijftien percelen met een totale oppervlakte van 7 bunderen 301 roeden. Hieronder hoorden de boerderij met hof en boomgaard, 99 roeden groot, en de gronden die te Lille waren gelegen. Op 10 november werd overgegaan tot de verkoop van de in beslag genomen goederen. Het was weerom Petronella Rubbens die voor 2296 guldens al de goederen kocht.(10).

Dezelfde tragedie moet zich ook omtrent het kasteel van de familie de Proost, het 'Hof d'Intere' ,afgespeeld hebben in 1681. Spijtig genoeg konden wij geen inzage meer nemen in de verkoopakte van het 'Hof d'Intere' van 1681, doch in de inventaris van het vroeger uitgebreide archief van Wechelderzande maakt F.VERBIEST gewag van een perkamenten "evictiebrief" van het 'Hof d'Intere' daterende van 1681.(11).

Hieruit blijkt dus duidelijk dat in 1681 ook op het prachtige familieslot beslag werd gelegd (Evictie = beslag leggen op een bezit) en datzelfde jaar werd het kasteel dan ook verkocht aan ene Heer Johan van Paperode, geneesheer te Brussel. Vermoedelijk was ook hier de koper van het kasteel de schuldeiser aan wie de erfgenamen van

Johan de Proost de renten niet konden betalen.

Het moet een zware tijd geweest zijn voor de adellijke en eens zo gefortuneerde familie de Proost. Op enkele jaren tijd verloor zij al haar bezittingen te Wechelderzande en Lille en werd er beslag gelegd op de prachtige woonst 'Hof d'Intere', daarna op het voorvaderlijk huis 'Den Hert'. Vooral die twee laatste in beslagnames moet een harde slag geweest zijn voor de adellijke familie die zich nauw verbonden voelde met Wechelderzande.

Had Johan de Proost boven zijn stand geleefd? Staan wij hier voor het ongelukkig gevolg van mislukte investeringen? Het antwoord op deze vragen zijn niet zomaar te geven en vergt een diepgaand onderzoek naar de activiteiten en financiële handelingen van de jonker.

Na deze trieste teloorgang week de familie de Proost uit naar andere oorden. Enkel Jonker Lucas de Proost bleef binding houden met Wechelderzande door er het hoofdmanschap te aanvaarden over de aloude Sint-Sebastiaansgilde, waarin hij zelfs zichzelf tot koning schoot en hij daarom een rijkversierd schild voor de breuk van de Gilde schonk waarop het wapenschild van de familie de Proost prijkt met de vermelding:

"Jo.(Jonker) Lucas Proost Heere van Dinter Hooftman ende Coninck der gulde van Wechelderzande ". Dit merkwaardig feit gebeurde weliswaar vóór 1681, namelijk in 1666, doch als hoofdmans zal hij toch meermaals nog deelgenomen hebben aan de activiteiten van de Gilde te Wechelderzande.

Beleefde de familie de Proost een financiële teneergang tijdens het laatste kwart van de zeventiende eeuw, dan bleef zij toch het hoog aanzien dat zij te Wechelderzande genoot, behouden.

DOCUMENT: AKTE VAN GOEDENIS VOOR VROUWE PETRONELLA RUBBENS VAN 'DEN HERT' EN BIJHORENDE GRONDEN. (11/11/1682).

Vrouwe Clara Petronella Rubbens.

Jan Nuerade, schepene der stadt Brussel, man ende momboir van vrouwe Petronella Clara Rubbens Jo(nke)r Albert D(ochte)r in sijnen leven secretaris van sijne Ma(jesty)ts Grooten Raede inder qualiteyt als aenl(eggere) bij beseth alhier voor die here schouteth ende schepenen van Wechelderzane ende Vlimmeren op den 27 meert 1678 door den procureur Verlinden rechtelijcken as (?) ierstmael int voor jaer hadde doen besetten ene herberge genaempt den Hert mette schuere, brouwerije, hoff ende d'erve daer aen gelegen, genaempt de Brem ende Eyckackers, groot vier bunderen twee honderdt ende vijff roeden toebehoorende de vrouwe weduwe ende erffgen(aemen) van wijlen Jo(nke)r Jan de Proost in sijnen leven heere van dintere ende de kinderen wijlen Adriaen Geentkens respectie om daer aen te verhaelen ene rente van 187 (guldens) - 17 st(uyvers) erffelijck den penninck sesthiene verachttert den vierden juny als dan lestleden twee jaeren met t'ghene daer naer was verschenen ende geduerende de

procedure soude comen te verscheynen presenterende cortinghe in forma sub re me su la salutari cum expensis versoekende hier van gedaen te worden het gene hen oock was geaccordeert weer inne ser(?) vorre is geprocedeert soo in het voor aen naer jaer tot op den Xlen november 1682 als wanneer de voors(chreven) herberge met de Brem ende Eyckackers neer voorgaende publicatie met affictie van schriftelijck billet publicelijck sijn verkocht ende innegemeynt bij de procureur des heren evincents tot des heren evincents behoeve voor de somme van twee duysent twee hondert ende vijffich gul(dens) los ende vrij op sijnen ger(e)chtigen heren grondchijns ende servituet van wegen ingevalle met eenen gul(den) s jaers ende nademael alle solemniteyten van evictie daer toe noodig behorlijck waeren geschiet, soo is vrouwe Petronella Clara Rubbens des heeren evincents huysvrouwe daer inne alsoo behoorlijck gegoeyt, geveest ende geeft, egeene poincten van rechte daer toe gerequireert achtergelaten. Gedaen ter manisse des heeren schouteth Steenuys ende wijsene van alle de schepenen van Wecheldersande ende Vlimmeren ten genechte vergadert sijnde den Xlen 9ber 1682.

(Pastorij Wechelderzande, G.A., Goedenissen 1676-1722, f°12-13-14.)

VOETNOTEN BIJ DE TEKST:

- (1) Nochtans besteedde dhr.F.Verbiest, licentiaat in de geschiedenis, omstreeks' 1955 heel wat tijd in het grondig inventariseren van dit eens zo rijke archief. Over de vroegere omvang van dit archief, zie: F.VERBIEST, Wechelderzande. Bouwstoffen voor de schiedenis van Wechelderzande, in Oudheid en Kunst, Brecht,(1956), jg. XXXIX nr.1, blz.3-25.
- (2) Pastorij Wechelderzande-Gemeentearchief Wechelderzande, goedenissen 1613-1675,f°43. B.VAN SCHIJNDEL, Adriaan Tiberius, notaris en secretaris van Gierle, en zijne familie (137-1685), in Taxandria, Turnhout,(1938), jg.X, blz.214-220.
- (3) R.A.A.-G.A.Lille, Reeks I nrs.5_en 6: schepenregisters 1609-1631.
- (4) Het 'Hof d'Intere' werd door Filips de Goede ingesteld in 1444.
- (5) H.DE KOK, Lille in een notedop,in:J.AERTS_en J.WILLEMS, Lille het Croatendorp, Lille, 1981, blz.12 en J. VAN OLMEN, Geschiedenis van "Hofd'Intere", Wechelderzande, 1978, blz.5.
- (6) Medegedeeld door J. Van Olmen, een kenner van de geschiedenis van Wechelderzande.
- (7) J.VAN OLMEN, o.c.; blz.7
- (8) L.BRAEKEN, Dekenij Herentals (1603-1669). Bijdrage tot de studie van het godsdienstig leven in het bisdom Antwerpen, Leuven, 1982, blz.104, 146 en 172.
- (9) F.VERBIEST, Vlimmeren en Wechelderzande in de 18de eeuw, in Jaarboek 1980 van de Heemkundige Kring de Vlierbes Beerse-Vlimmeren,(Beerse), 1980, blz.99-100.
- (10)Zie document.
- (11)F.VERBIEST, Wechelderzande. Bouwstoffen voor de geschiedenis ..., blz.10.